

Ja figura, en tot cas, en el *Somni* de BMetge: «una --- caverna, la porta de la qual guarda Cèrberus, qui ha tres caps de ca, e ab grans ladraments *espanta*, turmentada e devora tot ço que davant li ve» (III, NCL, 93.17; Riq., 270.5).

Des del segle xv es converteix ja en la forma general: «Oh cavaller de poc ànimo, temença de donzella vos *spanta* de acostar-vos a ella?», «¿tu creus que ab paraules vils e deshonestes me penses *espantar* e donar càrrec a mi e a ma condició?», JoMartorell (Ag. III, 78; I, 174); «el camí de tot no és dret, car si hoc fos, no fórem de res *spantats*» escriuen al Consell de Cent els enviats de Bna. a Perpinyà, en la guerra dels remences i de Joan Sens-Fe, a. 1462 (RLR LII, 6) i el *DAG*. en cita un altre d'aquests anys (CoDoACA xxii, 244); i és l'única forma que entra en la tradició lexicogràfica: «*espantar* lo chic ab açots», OPou (*ThPu.*, 178) etc.

Abans del S. xiv, i en altres medievals de llenguatge més conservador, trobem mantinguda la forma primitiva *espaventar*: «Tuyt ensemps cridaren --- que ells cremarien lo monestir e totes les dones: molt fo *espaventada* l'abadessa ---», Lluïl (*Blanq.*, § 20, NCL. i, 131.26). «---Una gran dona de la ciutat --- havia menaçat a mort a quatre --- enamorats d'ella --- Lo quart --- li dix --- —Ma follia no vullats gardar --- ne us pensets que vostres menaces m'*espaventen*, car yo --- vinc acordat de morir per la vostra amor ---», Eiximeinis (*Terç*, § 896, NCL. vi, 65.26; *espaventats* ib., 38).

D'aquesta forma més plena vénen les que s'imposaren en italià, *spaventare*, i fr. (ant. *espoventer*, avui *épouvanter*), mentre que en oc. ant. es troben juntament *espantar* i *espaventar*; en canvi *espantar* es va imposar aviat en cast. i port. *espantar* [S. xii, *Cid*], on no manca, tanmateix, algun testimoni arcaic de l'altra («*espaventable* es el hombre lenguado», traduint «terribilis --- homo linguosus ---» de la Vulgata, en el ms. bíblic 6, en cast. del S. xv, *Eccles.* ix, 25 (23), Scio vi, 151). La forma contracta s'explica per una pronúncia *ESPAENTARE, que ja tindria curs en llatí vulgar, per efecte d'una dissimilació entre les dues consonants labials, documentada en un it. antiq. *spañtare*, i comparable a la que sofriren PAVOR > *paor*, it. *paùra*, FAVILLA > FAILLA o VELLA(V)ICUS > oc-fr. *Velay*.¹

En català modern la forma *espantar* és general a tot el territori, i és la usada per tots els escriptors: «Ni som en la gran era tots sols eix blat a batre: / mira allí com ses ales hi axampla lo Simun; / lo torb de l'equinocci surt més enllà a combatre, / y 'l mar s'*espanta*, al veure's d'un altre mar damunt», *Ail.* iv, 26d. «Vostè no és capàs —digué la despesera, mitj *espantada*», Noller (*Pap.*, 60).

DERIV.: *Espant* [c. 1460]: «Certament ells pendran gran *spant* com veuran tanta gent d'armes», «de vexella de argent n'i havia tanta, que era cosa d'*espant*», JoMartorell (Ag. i, 42; ii, 50). És el terme que ha usat la nostra llengua genuïna de sempre, per més que avui li faci una intolerable guerra el cast. *susto* (que alguns volen reemplaçar desmanyotadament per *surt* o *ensurt*, de sentit diferent): «Ay! quin *espant* m'ha

dat! Fins ara no 's lleva?», «Si me n'havia causat de gustos y d'*espants!*», Noller (*Pap.*, 53, 182), «Si la guerra no s'acaba, aviat haurem d'anar tots a captar: sempre *espants* y sobresalts», Bosch de la Tr. (*Lena*, 28); «és que és un xiquet que ha tengut un *aspàn*» m'explicaven a la Vall d'Assua (Braní, 1964). *Espaventament*: «en los demonis e en lur horrible figura, la qual prenen con volen donar *spaventament* a home», Lluïl (*Blanq.*, NCL. ii, 21.5); *espantament*.

Espantable: «De l'uny paria / *espaventable* / cap de diable / ---», JRoig (*Spill*, 1781). Però *espantable*, *-able*, ja figuren en el *Dicc. de Rims* de JMarc, i en JoMartorell. Modernament s'ha usat com a mot emfàtic, ponderatiu: «Y monstres afigura, llavors, més *espantables*, / qu'a rucs pernabaten y juguen, a l'entorn, / llurs boques de cavernes badant, insondejables, / sovint, per algun llamp enceses, com un forn», *Atl.* vi, 68a; «De sobte es llevaren en l'interior de la masia i del castell, ofegant el tregip de passes precipitades, *espantables* remors que més semblaven brueles de quimera que no pas ahucs de gos, ni exclamacions de criatura humana», Coromines (*Silèn*, § 8, 112). *Espantadís* [DTo. 1647]. *Espantador*. *Espantall* [DTo. 1647]; alteracions vulgars d'un antic *espaventall*: *esparmentall*; *esparpantall* (AlcM). *Espantejar*. *Espantívol*.

Espantós [fi S. xv, Villena]: «l'*espantosa* abraçada més estrenyen / y 's topen, se revolquen y s'empeñen, / acarades ses boques de volcans; / de l'hòrrida tormenta no s'adonan / y, escupint foc y ferro, s'abrahonan, / a la boca d'abismes udolants». Més literari que popular, però tanmateix també ho és, sobretot en la combinació amb *somni* per anomenar un malson: *sòmni*dx *espantòzox* pall. (Farrera, Estaon, 1933-4).

CPR.: *Espantacaçadors*; *espantagarses*; *espantallops* planta val.: és la *colutea arborescens*, fr. «baguenaudier arborescent», nom d'una «diadèlfia» citada per Cavanilles (ii, 336) entre el *cytissus argenteus* i la *glycyrrhiza glabra*. *Espantamoixons*. *Espantamosques*. *Espantaocells*. *Espantapardals*. *Espantapobles*. +*Espantavaille*ts mena de núvols, add. de Fontserè al DOrt. *Espantaporquers*, en el B. Penedès serien segons AlcM una mena de núvols baixos que apareixen vora mar, que els porquers interpretaven com a senyal de pluja i els prenien com a «pretext per quedar a la masia».²

Paviment [päiment, Lluïl, AlcM], pres del llatí *pavimentum* id., derivat de *pavire* 'donar cops a terra', 'aplanar el sol' (de la mateixa arrel que *pavere* 'estremir-se'), antigament amb pèrdua de la -v- per dissimilació, com en el vulgar *möiment* i en EXPAENTARE > *espantar*; forma que persistí llarg temps: «pagü a 'n Matheu Piquer, per 23 palms de *payments* ---» Bna. 1391; «comensà --- a picar pedres per lo *empahiment* del cor --- en lo *pahiment* de les cadires noves del cor ---», Bna. 1458 (CaCandi, *MiscHiCat.* ii, 201, 215).

La qual era també literària: en Lluïl i en BMetge: «era el seu *päiment* tan clar, tan llis com un mirall» (*Fortuna e Pr.*, NCL., 68.5); i el llenguatge tradicional la respectà llarg temps: «trespol o *pahiment*: pavimentum», OPou (*ThPu.*, 151); «Callant se'l escoltava lo